

Ant
ll

IESVS CHRISTVS ³⁰
TO ΚΕΡΑΣ ΤΗΣ ΣΩΤΗΡΙΑΣ ²⁸

AD LOCVM LVCAE I. 69.

PROLVSION

PRAEMISSA

SOLEMNITATI

DIEI NATALIS
DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI

AD CVIVS

MEMORIAM RELIGIOSE CELEBRANDAM

PRORECTOR ACADEMIAE HALENSIS

IO. FRIDERICVS STIEBRITZ

PHILOSOPHIAE, OECONOMIAE, POLITICES ET

CAMERALIVM PROFESSOR PVBLICVS ORDINARIVS

REGIORVM ALVMNORVM EPHORVS

ACADEMIAE MGVNTINAE SODALIS.

CVM

DIRECTORE ET SENATV VNIVERSO
ACADEMIAE CIVIS

INVITAT.

HALAE MAGDEBVRGICAE

EXCVDEBAT IO. GODOFREDVS TRAMPIVS.

A. C. M D CC LXVI

Religio festorum dierum, qui sunt antiquitus ad memoriam
natiuitatis Domini nostri **IESU CHRISTI** celebrandam
constituti, hoc debet consilio fuscipi, vt hoc praecipue
tempore animum a rebus huius vitae rerumque humanarum
vanitate abductum in eorum beneficiorum magnitudinem in-
tendamus, quae nobis per aduentum ipsius filii Dei contingere. Neque
enim sine hac diligenti cogitatione recte potest, vt debet, animus commo-
veri nec nasci verae pietatis sensus, a quo cum vacua est religio, non modo
superstitio est sed etiam seminarium omnium vitiorum, vt **PAVLVS** pla-
nissime docet **Rom. i, 21** seqq. Et sunt in hac ipsa siue sollempnitate siue
doctrina, cuius causa illa institui debebat, multa quae hanc pietatem gra-
tumque pro tantis beneficiis sensum impedire videntur. In doctrina quidem
ipsa animus offenditur et humilitate humanitatis Iesu Christi, a qua fuscipien-
da secumque coniungenda abhorreere videtur altitudo infinitae Dei **O. M.**
naturae, et multo magis etiam modo eius fuscipiendae atque conditione mise-
rabilis, in quam se sua sponte induit Dominus noster, cum potuisset certe in-
ter ceteros homines summa, quae cadere vquam in naturam humanam potest,
glo-

gloria dignitateque florere. Illam vero solemnitatem externam ita auxit et vero etiam inquinavit vel superstitio vel ingenium ac consuetudo humana, sensus magis et ἑλλοθρησκείαν quandam, quam rationem puritatemque religionis secuta, ut plerique Christiani, dum haec sequuntur, ipsum beneficium ac pietatem, quam hoc tempore maxime excitare apud se debebant, paene abiiciant. Quo magis opus est, ut assidua et diligenti commentatione honorum, quae nobis paravit liberalitas studiumque Domini nostri IESV CHRISTI, hanc pietatem siue excitemus siue alamus et confirmemus; qua in re optimus huius temporis usus et celebratio continetur. Huiusmodi salubres cogitationes praeciuit Zacharias in hymno huius pietatis plenissimo, quem LVCÆ Euangelistae diligentia nobis seruauit Euangelii c. I, 68 seqq.; in quo cum sint quaedam subobscura, quae impedire nobilissimi loci intelligentiam possint, praesertim id quod Christum v. 69 dicat τὸ κέρας τῆς σωτηρίας, neque omnia possumus persequi in his prolusionis angustiis, hoc de nomine ita disputabimus, ut non tam examinemus diuersas super eo interpretum sententias, quas obiter tetegisse satis fuerit, quam eius nominis vim ipsam breuiter et perspicue definiamus.

Principio licebit sumere, quod ab harum rerum intelligentibus nec in vniuersi Noui Testamenti interpretatione nedum in oratione ea negari debet, quae a Iudaico sacerdote profecta est seque haud dubie refert ad Veteris Testamenti loca: si verba non modo ita ebraica videantur, ut ebraice ad verbum conuerti possint, sed ipsa etiam reperiantur in veteris Testamenti libris, eorum vim ex iis, non aliunde, cognosci debere. Quo principio statim conuincitur error eorum, qui vel τὸ κέρας τῆς σωτηρίας de salutis vbertate interpretantur et nescio quod *Cornu Copiae* vident, vel illud de cornibus arae in tabernaculo Mosaico intelligunt, ad quae rei salutis causa confugebant, vel de splendore columnae nubis et ignis, quae Israelitis saluti fuerit. Etenim si vel nihil sit aliud, quod dici contra istas opiniones possit: tamen cum Ebraicum קֶרַן יֵשׁוּעַ (κέρας σωτηρίας) legatur in Ebraico archetypo Psalm: XVIII, 3. et 2 Sam. XXII, 3. itemque קֶרַן הַרִים vel הַצְמִיחַ קֶרַן (ἐγείρειν ἢ ὑψοῦν. ἢ ἐξανατέλλειν τὸ κέρας) 1 Sam. II, 10. Psalm. CXXXII, 17. Ezech. XXVIII, 21. dubitari non potest, quin ex huiusmodi Ebraismis verus loci nostri sensus repetendus sit. Sed, cum in in utroque loquendi modo diuersus sit sensus vocabuli: existit haec quaestio: quisnam sit primarius in loco nostro Ebraismus, ad quem accommodari sententia alteri subiecta debeat? h. e. debeatne vel illud: קֶרַן יֵשׁוּעַ in primis veram loci nostri sententiam definire, an illud alterum קֶרַן הַרִים ἢ הַצְמִיחַ קֶרַן? Hoc GROTIUS aliisque placuit, illud nobis videtur verius esse.

Etenim qui locum nostrum vniuersum volunt interpretari secundum illam *Ἐγείψεν τὸ κέρας*, ita solent τὸ κέρας accipere, vt de virtute s. potentia dicatur, siue illud κέρας de homine regeque potentissimo siue de regno aliquo inter Israelitas stabiliendo intelligatur, eamque τὸ κέρας translationem ductam nonnulli putant esse a cornibus, quae antiquitas habita fuerint signa regiae potestatis, qualia etiam in numis, praesertim Macedonicis, conspiciuntur. Iam nos nos non ignoramus vel ipsis in sacris scripturis cornu tanquam symbolum potentiae adhiberi, veteres quoque Paraphrasas ἱρן per regnum, כַּלְכֹּחַת, conuertisse pluribus in locis, quod forte scriptorem eum, cuius *Breuiarium in Psalterium* sub HIERONYMI nomine exstat in huius Opp. Append. ad Tom. II. edit. Benedictin. p. 157, commouit, vt vel Psalm XVIII, 3. de regno potente interpretaretur; neque illud quod de cornibus tanquam regiae maiestatis signis dicitur, in dubitationem adducemus, quamquam, nisi cornua in galeis conspiciantur, de quibus posthac videbimus, aliae cornuum in deorum regumque imaginibus origines reperiri possint; v. quae WACHTERVS disputat *Archaeolog. numariae* c. VII. p. 59-71. At Zachariam nostrum duo loca Psalm. CXXXII, 17. et Ezech. XXVIII, 21. respexisse, in quibus promissa de Messia, quae v. 70 commemorat, legantur, omninoque sensum loci eius, quem interpretamur, e phrasi Ebraica קַרְנֵי הַיַּיִן s. ק. הצמיה intelligi debere, concedere pluribus de causis non possumus.

Nam *primum* haud scimus an vterque locus V. T., quem *GRATIVS* aliique hic significatum volunt, de Messia intelligi debeat. In illo quidem, qui est Ezech. XXVIII, totus contextus repugnat et *cornu gentis Israeliticae crescere* dicitur haecenus, quod Deus illi sit animum siue pristinum robur et dignitatem redditurus; id quod perspicue docet locus similis c. XXIII, 25 seqq. ad quem ille alter haud dubie referri debet. Alterius loci Psalm CXXXII, 17. sensum declarat ipse Deus 1 Reg. XI, 34 — 36. XV, 4. transfertque ea verba ad posteros Dauidis qui successione iure obtinebant paternum regnum, atque in illo Psalmo nominibus *cornu lucernaeque Dauidis* appellantur. Neque tamen hunc e Psalmis locum negamus simul ad Christum transferri posse, sed ad eum respexisse v. 70 Zachariam, propter eaque τὸ κέρας τ. σωτ. ex hoc loco explicari debere, id eum dubitandum videatur *alterum* in promptu est argumentum, quod loquendi vsus s. modus Ebraicorum verborum graece transferendorum contra nititur videtur. Neque enim vsquam ista phrasis קַרְנֵי הַיַּיִן, quae est in vtroque loco, redditur per *Ἐγείψεν τὸ κέρας*, vt Zacharias loquitur, sed ἀνατέλλεν τ. κ.; Ἐγείψεν τ. κ. planissime est Ebraicum ק. הַיַּיִן (aut potius

קֶרֶן), quae phrasis longe alium fundit sensum ad nostra verba interpretanda nullo modo transferendum. Namque *cornu efferrī* dicitur eorum, quibus animus accedit: 1 Sam. II, 10. LXXXVIII, 18. 25. et alibi, etiam qui ferociunt et fastu efferuntur, ut est Psalm. LXXV, 5., fere quem ad modum Latinorum: *cristas erigere*, et planissime in illo HORATII (Carm. lib. III. od. 21. v. 17. 18.)

Tu spem reducis mentibus anxii
Viresque, et addis cornua pauperi.

Sed illam phrasin huc a multis translata verba loci nostri non admittunt; vt non dicamus: ἐγείρειν τ. κ. ne dici quidem a Iudaeis Graecis, foret enim קֶרֶן קִים, quod nusquam occurrit, certe קֶרֶן הַיָּם semper, quod scimus, vertitur ὑψοῦν τὸ κέρας; nec βασιλείαν ἐγείρειν dixit quisquam, quod tamen deberet esse, si κέρας e quorundam sententia pro regno positum esset, vt de regno potuisset Zacharias dicere: ἤγειρε κέρας. Porro, si κέρας σωτ. explicandum est e Psalm. XVIII., quod certe debet, de regno ne intelligi quidem potest. Denique videtur nobis perspicuum esse, Zacharium ipsum v. 71. id proprie dixisse quod in loco nostro per κ. σ. improprie expresserat, itemque eo ipso docuisse quod κ. σ. primum sit ad quod attendi oporteat, cuique debeant cetera accommodari. Nam etsi videmus ERASMVVM, BEZAM, GROTIVM et alios σωτηρίων v. 71. et ea quae sequuntur, coniungere cum verbo ἐλάλησε v. 70.: tamen est ista coniunctio paullo durior, et σωτηρία videtur nostrum κ. σωτηρίας respicere, vt rectius iudicent, qui v. 70. parenthesi circumferibendum arbitrentur, versumque 71. cum versu nostro 69. copulari velint. Quod qui admittunt, vix poterunt dubitare, quin in primis laborare debeamus de illo: κέρας τῆς σωτηρίας, eique cetera accommodate interpretari.

Restat igitur, vt, qui tropus insit τῶ κερ. τ. σωτηρίας, breuiter demonstretur. Nempe si verum est id e loco Psalmi XVIII. intelligi debere, קֶרֶן videtur de *galea* dictum, quae incolumitatem praestet s. ita quasi caput muniat, vt de ictibus hostium nihil metuendum sit. Quam sententiam etsi scimus in mentem venisse CHRISTIANO BRÜNINGSIO, Theologo nuper admodum Heidelbergensi, (in diss. de *cornu salutis*. recuf. a. 1743.): tamen videtur praetermississe quaedam quae faciunt ad eam confirmandam, omninoque multa aliena adhibuisse, quae vix poterunt cuiquam persuaderi, nisi notationum s. etymologiarum et allegoriarum lusus nimis amet. Quare dabimus operam, vt e legitimis interpretationis fontibus huius causae probabilitas ducta videri possit.

Iam primum in eo quod *cornu* pro *galea* positum sit, non videmus quomodo quis magis offendi possit, quam translatione quacumque, per quam

rei adiunctum pro ipsa re siue subiecto substituitur. Namque inter veteres populos, quem ad modum illi apud PHAEDRVM (lib. III, fab. 5. v. 5 seqq.) (et de re) Duces —, qui capitibus cornua — Suis ligant, vt. conspicuum in proelio — Haberent signum, multi cornua galeis applicabant, siue vt hostibus terrorem incuterent, quod de Gallis DIODORVS Siculus refert: (Biblioth. lib. V. c. 30. Tom. I. p. 353. Ed. Wesseling.), siue vt duces facilius internoscerentur, vt PLVTARCHVS Pyrrhum regem ab insigni crista cornibusque hircinis in galea narrat cognitum fuisse (in Pyrrho. Opp. T. I. Ed. Francof. p. 384. B.). Quod etfi de Ebraeorum gente non legitur, tamen neque ab illa prisca simplicitate abhorret, quae pellibus et eximnis animalium in primis utebatur, et quodam modo probabile est e Reg. XXII, 11. Nec desunt in sacro codice exempla, in quibus similia pro capitis tegumento ponuntur. Ftenim DAVIDES Psalm. LX, 9. et CVIII, 9. Ephraimitas appellat רֹאשׁי כַּעֲבֹתַי q. d. *robur capitibus mei*, e quo intelligi posse videtur illud Paullinum: ἔχουσα ἐν τῇ κεφαλῇ, quamquam ibi est de velo muliebri. Quod Ebraicum רֹאשׁי כַּעֲבֹתַי est quidem de iis qui corporis sunt aut capitis custodes, sed similitudo tamen a galea ducta est, quae caput contra ielus defendit; atque cum קַר, id quod fati constat, etiam de robore dicatur, quae potest maior inter illud et alterum vocabulum כַּעֲבֹתַי similitudo intercedere? Ac profecto illud adiunctum רֹאשׁי, quod est in Psalmo nostro, alibi quoque cum galea coniungitur, vt עֲבֹתַי יְשׁוּעָה Esai. LVIII, 17. et περὶ κεφαλῆς τῆ σωτηρίας Ephes. VI, 17.

Neque vero ita aliena est haec, quam defendimus significatio, quin ea in verbis Zachariae admitti debere at locus e Psalmo XVIII. etiam eam postulare videatur. In hoc quidem loco Deus Davidi dicitur *rupes, propugnaculum, arx, clypeus*, nominibus e re bellica ductis, qui contextus desiderat in קַר eandem significationem bellicam; et cum hic Deum dixisset רֹאשׁי קַר, in versu 36. ab eo se accepisse ait רֹאשׁי קַר, *clypeum incolu- mitatis*. Atque haec etiam aptissima sunt Zachariae hymno; propter ea quod v. 71. σωτηρία ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισῶν ἡμῶν, quae verba supra dicebamus continere interpretationem τῆ ἀρεῶ- τος σωτηρίας, exhibet *incoluinitatem ab hostibus nostris* (i. potius Sote- rem, qui nos contra eos defendat) *atque a potestate omnium, qui nobis aduersantur*. Nam σωτηρίαν et σωτήρα non modo de his dici, qui alios in libertatem vindicent, sed de quibuscunque, qui dent salutem, depellantque et arceant pericula, nemini potest obscurum esse, qui e veterum monimen- tis intellexerit, quibus vel diis vel hominibus, et quatenus hoc illustre σωτήρος

cogno-

cognomen tribueriat (v. compendii caussa exempla quae V. S. R. 10. BENEDICT. CARPZOVIVS collegit in doctissimo progr. *Mysterium unicum de Christo sui corporis Salvatore ad Ephes. V, 23. §. 12;*) quod hic iam benevidit magnus ERASMVVS, qui σωτηρίαν in h. l. magis sonare, ait, *servationem* s. *incolumitatem*. Idque omnis contextus confirmat. Etsi enim negari non potest: ut etiam haecenus laudari Christum a Zacharia, quod nos liberauerit ab hostibus nostris et quasi manu afferuerit, tamen et hoc effecit, vt, secundum v. 74. possimus ἀφόβως λατρεύειν αὐτῶν, *fidenter* (כַּחֲמַד, quod et ὁ Psalm. LXXVIII, 53. et alibi per ἀφόβως reddunt) *colere ipsum ἐν σιότητι καὶ δικαιοσύνη, πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν* (v. 75); quae verba prorsus consentiant cum loco 1 Tim. II, 2. vbi PAVLLVS etiam de pace atque incolumitate publica loquitur. Quae omnia quoniam perspicuam habent cum *galea* similitudinem, qua caput contra vulnera munitur, quid est quod impediatur, quo minus haec imago nostro in loco admittatur?

Enim vero sunt qui nobis ita occurrant: ad hanc imaginem referri verbum ἐγείρειν non posse, quod de regni constitutione quidem dici possit, atque etiam de iis, quos Deus reges aut quocumque modo rectores gentium constituerit, sed de galea nullo modo. Sed *primum* nec potest ἐγείρειν de regno dici, certe nunquam, vt supra dicebamus, de eo illud verbum reperitur, sed καθίστασθαι, ἀποκαθιστάσθαι, et similia. Deinde de quacumque tandem re improprie τὸ κέρας dicatur, de virtute, robore, de quouis qui est cum imperio, nunquam illud ἐγείρειν ad proprietatem τῆ κέρατος referatur, sed ad illud subiectum, quod κέρας improprie dicebatur. Idcirco eum ἐγείρειν s. ὀρῆν apud Ebraeos tribuatur Deo, qui mittat Soteris sine doctrina sine virtute constituentes rem publicam vel defendentes, praesertim istos, qui ὀμωσὴ appellati gentem Dei vindicarent aduersus hostium tyrannidem Iud. II, 16. 18. III, 9. 15 &c.: istud verbum ad eum referri debet, qui propter hominum defensionem improprie cognomen τῆ κέρατος σωτηρίας acceperat, vt nihil dari sit in hac verborum coniunctione. Quem Σωτήρα esse aliquam personam s. CHRISTVM ipsum, non: eius regnum, quod quibusdam interpretibus placuit, non modo illud ἐγείρειν docet, quod de personis a Deo constitutis dicitur, de ipso Christo quoque Act. XIII, 22. et alibi, sed etiam etiam vniuersus apud LVCAM orationis contextus. Nam v. 76. de Domino Zacharias canit, cui Ioannes debebat quasi sternere viam et genti Iudaeorum proponere σωτηρίαν; nec ἀνατολὴ ἐξ ὕψους sol caelestis v. 78. de alio intelligi potest, nisi de Christo, coll. Malach. III, 2. et Matth. III, 13 seqq. Et declarat versus 77. quatenus nobis σωτηρία per Christum contingat atque is τὸ κέρας τ. σωτ. dicatur, nempe: ἐν ἀφέσει ἀμαρτιῶν h. e. propter ea quod

per

— 380 —

per mortem suam ceterasque susceptas aduersitates nos ita placavit Deo, vt de peccatis eorumque poenis nihil nobis metiendum sit.

Atque hoc, quod nobis Christus parauit, beneficium omnem animum, mentem atque vitam nostram occupet per hos ipsos dies, quorum sollempnitatem Vobis, HUMANISSIMI CIVES, indicimus. Non profecto leue hoc debet putari, quod ipse DEVS se ad nostram humilitatem demiserit, nec illud tamen, quamquam nobis, honorificentissimum, nobis quidquam profuerit, nisi per hanc natiuitatem Domini nostri IESV CHRISTI ille sibi aditum quasi fecisset ad auferenda peccata nostra, et restaurandam beatitatem, cuius iacturam feceramus. Hoc, hoc beneficium vnum maximum debet dici propter ea quod sine tali certitudine de Deo placato et puritate animi nostri tranquillius animus esse non potest; qua tranquillitate sublata nulla vera beatitas datur. Id igitur agamus hoc in primis tempore, vt primum cum Zacharia verissima pietate incensi gratias agamus Deo nobis propter Christum propitio, quod tam liberaliter prospexerit saluti nostrae et miserit ad nos filium suum, beatitatis nostrae assertorem, qui si a nostra parte est, quis poterit contra nos esse? Et quoniam haec animi liquida tranquillitas, quae tanto nomine digna est, non conceditur nobis nisi per Spiritum sanctum, cui ista pax atque gaudium tribuitur Rom. XIII, 17., quique per verbum suum nos ad illam voluptatem adducit; nihil committamus, quo ille offendi atque expelli a nobis possit, cuius generis sunt illi lusus et *Φαντασιαι*, ne quid peius dicamus, quae Christianos non decent, nec sollempnitatem dicatam Deo, sed Bacchanalia potius eorum, qui Deum nequaquam cognouere. Contra simus toti in audiendo, legendo cogitandoque Euangelio, quod nobis illam suauitatem DEI NOSTRI propinat, eoque ad rectam vel pietatem vel sanctitatem transferendo. Qua re fiet vt et Deo probemur et vberimos saluberrimosque fructus huius studii reportemus. Ita faxit DEVS O. M. per Dominum nostrum IESVM CHRISTVM. P. P. a. d. XXIII. Decembris Anno Chr. MDCCLXVI.

01A 6600

ULB Halle 3
002 932 490

WIP

R

IESVS CHRISTVS ³⁰
TO KEPAΣ THΣ ΣΩTHPIAΣ ²⁸
AD LOCVM LVCAE I. 69.

PROLVSI O
PRAEMISSA
SOLLEMNITATI
DIEI NATALIS
DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI

AD CVIVS
MEMORIAM RELIGIOSE CELEBRANDAM
PRORECTOR ACADEMIAE HALENSIS
IO. FRIDERICVS STIEBRITZ
PHILOSOPHIAE, OECONOMIAE, POLITICES ET
CAMERALIVM PROFESSOR PVBLICVS ORDINARIVS
REGIORVM ALVMNORVM EPHORVS
ACADEMIAE MGVNTINAE SODALIS.

CVM
DIRECTORE ET SENATV VNIVERSO
ACADEMIAE CIVIS
INVITAT.

HALAE MAGDEBVRGICAE
EXCVDEBAT IO. GODOFREDVS TRAMPIVS.
A. C. M D CC LXVI

